

Debatt

Behövs en ny solidaritet?

Debatten om solidaritetsarbetets villkor är inte ny. I kommentar har vi under 1978-79 publicerat flera inlägg i frågan. Under våren 1980 har begreppet "kritisk solidaritet" flitigt brukats av flera debattörer. De har framför allt tagit upp frågan om hur vänstern bör förhålla sig till den situation som uppstått efter Kampuchea och Afghanistan.

Genom att skicka ut ett antal frågor till några av författarna och publicera deras svar har vi på kommentar velat komma fram till betydelsen av detta begrepp och vilka praktiska konsekvenser det får. Vi hoppas även att våra läsare skall bidra med inlägg och frågor i denna diskussion. Följande frågor sändes ut:

1. Kan vi se den kritiska solidariteten i ett historiskt perspektiv? Har den fått aktualitet just idag, i ett bestämt historiskt läge? Vilket? Eller finns det en längre tradition att tillvarata och bygga på?
  2. Vilka är den kritiska solidaritetens huvuduppgifter? Idag, i framtiden.
  3. Kan vi förena kritik och solidaritet? Finns det i själva verket inte en olöslig motsättning mellan kritisk solidaritet i teorin och kritisk solidaritet i praktiken?
  4. Vilka exempel på en framgångsrik tillämpning av den kritiska solidariteten vill du peka på? Vilka konkreta resultat har nåtts och vad kan vi lära av dem?
- Debatten inleddes i kommentar 7/80, med inlägg från Anders Ehnmark och Torbjörn Tännsjö.

Kritisk solidaritet och solidarisk kritik

Det var en gång ett litet men hungrigt imperialistiskt land där lönearbetarklassen dominerades av socialdemokrater som kunde ge folket mer pengar genom att samarbeta med kapitalisterna. Socialisterna, som var ganska ensamma, krävde därför att bistånd och solidaritet med tredje världen skulle ske på folkens egna villkor. Utan hänsyn till kapitalisternas eller de "borgerliga socialdemokraternas" intressen. Förresten var det kanske i tredje världen som världsrevolutionen skulle börja. Om befrielseströrelser och socialistiska u-länder krossade imperialismen så blev det enklare att göra revolution även i det lilla imperialistiska landet. Därför skulle inte kamraterna i tredje världen kritiseras utifrån några intressen i de imperialistiska länderna utan ges allt tänkbart stöd. Den enda riktigt riktiga solidariteten var oegennyttig, annat än på väldigt lång sikt.

Men så en dag, om många år ännu, avgick plötsligt den socialdemokratiska minoritetsregeringen, som med tiden blivit ganska radikal. Regeringen hade försökt kompromissa med kapitalisterna då dessa mobiliserade borgerligheten, militären och sina internationella kompanjoner, saboterade produktionen, distributionen och lamslog administrationen. Men kompromissen skulle ha drabbat lönearbetarna, som flyttat fram

kommentar 8/1980

sina positioner under den radikala regeringen. Därför gick de i strejk. Några ockuperade sina arbetsplatser. Regeringen hade inte längre varken kapitalisternas eller lönearbetarnas förtroende och tvingades alltså avgå.

Den progressiva utvecklingen hängde nu på om massarbetet kunde samordnas och tvinga fram en bred och konsekvent vänsterregering med egen majoritet. Men framtiden kom minst lika mycket an på om en massiv internationell solidaritet kunde hjälpa till att stoppa kapitalflykt från det lilla landet och förhindra internationella sabotage.

Strax strömmade solidaritetstelegrammen in. Men de räckte inte långt mot kapitalisterna som drog iväg med kapitalet, de transnationella bolagen och hela gänget. Dessutom tackade den nya regeringen nej då främmande makt erbjöd stöd av det mer påtagliga slaget. Villkoren var hårda och effekterna kunde bli katastrofala. Nejet respekterades, åtminstone tills vidare.

Men om lönearbetarna skulle kunna nå framgång eller ej blev därmed helt beroende på om de istället kunde få handfast stöd från kamraterna i Vietnam, Sydkorea, Brasilien, England, Italien...som oftast hade det efter värre. Skulle de ställa upp med strejker, blockade, kanske riskera jobben?

Stark solidaritet förutsätter gemensamma intressen

Tror någon att dessa kamrater skulle ställa upp med en sådan krävande solidaritet utan att själva undersöka vad det egentligen var för något som hände i det lilla men ännu så länge imperialistiska landet? Troligen skulle de också vilja ta reda på hur deras vänner i andra länder påverkades om kampen blev framgångsrik. Och givetvis skulle de vilja övertyga sig om hur de själva skulle påverkas. Inte behövde de vara egoistiska för det. De undrar bara om de gemensamma intressena är så starka att de bör strejka, blockera och kanske mista jobben.

Den handfasta solidaritet som de utländska kamraterna skulle ha råd att diskutera bygger alltid på att *båda parter har gemensamma intressen som är lika mycket värda*. Då måste parterna *själva* bli medvetna om dessa intressen. Eftersom medvetenhet förutsätter kritisk analys kan vi kalla denna solidaritet kritisk, vare sig den blir total eller bara omfattar de delar av kampen som man sympatiserar med.

Stödjer man däremot någon rörelse helt på dess egna villkor utan att ta speciell hänsyn till sina egna intressen kan solidariteten lätt komma i konflikt med kritisk medvetenhet och analys. Därmed är den svenska situationen besläktad.

Den svenska vänstern är svag. En gång förlitade den sig på att revolutionen skulle sprida sig från det Stora Broderlandet och gav solidaritet helt utifrån dess intressen. Så blev det inte. Två Broderländer började konkurrera. Vänstern splittrades. Sedan gällde det befrielsekamparna i tredje världen. De skulle tända gnistan. Men prärieelden ville inte ta sig. Och när socia-

kommentar 8/1980

Debatt

Kanske trodde många en gång att revolutionen skulle börja i "tredje världen". Vänstern måste därför avhålla sig från att kritisera befrielseströrelserna.

listiskt inriktade länder och rörelser började bekämpa varandra – så splittrades vänstern.

Tänk om vi tittat på den svenska lönearbetarklassens intressen, sagt att de var lika mycket värda som folken i tredje världen och utgått från att vi måste göra vår egen revolution själva. Det avgörande för vilka länder och rörelser som vi helt eller delvis skulle ha solidariserat oss med hade då inte varit i ex det ena eller andra nationella intresset i tredje världen utan även den svenska lönearbetarklassens internationella intressen.

Men nu är den anti-imperialistiska vänstern ganska isolerad från lönearbetarkollektiven och dess intressen. När kapitalismen är i sin mest internationella kris någonsin dalar det internationella medvetandet, utom bland kapitalisterna i de transnationella bolagen. Allt medan vänstern diskuterar protektionism och slåss om det är Vietnam eller Kampuchea, Etiopien eller Eritrea som är boken.

Huvuduppgiften för den anti-imperialistiska vänstern bör

35

Debatt

därför vara att bryta isoleringen från lönearbetarkollektiven och arbeta för att den internationella solidariteten *samtidigt* gynnar kampen mot kapitalismen i Sverige och (bl a den svenska) imperialismen i tredje världen. Solidariteten kan då bli en del av en daglig intresskamp mot kapitalismens internationella kris i facket, invandringsorganisationerna och de politiska rörelserna.

Detta kräver dock bl a att vi kommer bort från partinslagorna som ensidigt är till förmån för olika rörelser och antingen svenska lönearbetare eller folket i några u-länder. Istället behöver vi oberoende analyser, som klart visar när och hur det finns underlag för en internationell solidaritet med gemensamma intressen – och när det inte finns det. Här kunde en verkligt oberoende socialistisk kommentar fylla ett stort rum.

Solidarisk kritik

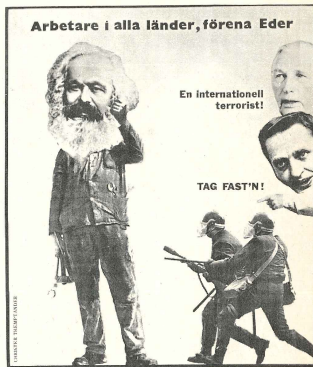
Men klarar vi av att genomföra sådana analyser? Studier av den nya internationella arbetsfördelningen och dess konsekvenser både i imperialistiska länder och u-länder börjar komma fram. Arbetet på en alternativ svensk ekonomisk politik i ett första övergångsstadium har inletts. Men hur analyserar vi till exempel olika rörelser då vi vill lära av dem och då vi undrar över om svenska lönearbetare har intresse av att solidarisera sig med dem helt eller bara delvis eller inte alls?

Karikerar man en aning så ser den typiskt negativa analysen ut så här: Partiet samarbetar då och då med fienden, vilket givetvis är förkastligt. Det beror på att ledarna inte begriper hur läget ser ut. De förräder folket. Erfarenheterna visar att om de bara gjort så och så istället så skulle allt ha gått bra.

Den typiskt positiva analysen ser däremot ut så här: Partiet har ett taktiskt samarbete med några motståndare för att splittra och isolera huvudfienden. Det är inget fel på analyserna och strategin utan objektiva faktorer sätter käppar i hjulet. Det är faktiskt inte ledarnas fel att demokratin aldrig fått något fotfäste i landet och att USA-imperialisterna är starka. Nya forskningar visar visserligen på vissa brister i partiets tidigare analyser. Men det är lätt att vara efterklok med facit i hand.

Med en mer vetenskaplig metod behöver det inte bli så illa. Man måste ta rörelsen på allvar och börja bedömnings utifrån dess egna mål och medel, inte utifrån ens egna uppfattningar. Sedan ser man efter om rörelsen verkligen kunnat tillämpa sina medel och nå sina mål. Kommentarsstudier av vietnameserna lyckades ibland med detta. Tvärtom, dock, med rörelser som varit mindre populära, Pol Pot eller socialdemokraterna t. ex.

Om det visar sig att rörelsen inte kan använda sina medel

Den proletära internationalismen har många fiender. Bild: Christer Themptander

och nå sina mål kan det bero på både ledarnas analyser och på att verkligheten var för tuff trots att linjen var utmärkt. Men man kan jämföra organisationens analyser med den faktiska utveckling som de skulle beskriva och förutsäga. Finns man då att analyserna hade brister så har man åtminstone visat när problemen har samband med just dåliga analyser och inte bara kan skyllas på den bistra objektiva verkligheten runt omkring.

När man – på det här sättet – väl har hittat fel i rörelsens analyser kan man börja undersöka vad de beror på, vad som saknas o s v. Först nu är det dags att ställa de egna förträffliga studierna mot rörelsens egna. Men vill vi undersöka historien duger det inte att komma dragande med facit. Då blir man en *besservisser*. När organisationen utförde sina analyser hade de inte facit. Däremot kan facit användas till att pröva om de fakta som rörelsen hade kunnat känna till också kunde ha analyserats på ett bättre sätt så att mål och medel blivit bättre. Kunde t ex vietnameserna ha förutsett befrielse-rörelsens folk-mord i Kampuchea?

kommentar 8/1980

Debatt

På det här viset kan man utföra kritiska studier av sina fiender utan att resultatet blir helt beroende av det viktiga engagemang som måste finnas med i allt solidaritetsarbete. Och vi kan ta ställning till om vi helt eller delvis eller inte alls bör stödja kamraterna i ett land utan att vi sätter oss på dem. Metoden är solidarisk men kritisk. Den kritiska solidariteten är ingen omöjlighet.

Olle Törnquist

Vad är det för fel på solidaritet?

När jag skriver detta känner jag mig något illa till mods. Jag har just sett ett TV-program om USAs kemiska krigföring i Vietnam, om förstörda skogar och obrukbara åkrar, om dioxinets härjningar bland såväl vietnameser som amerikanare: cancer, personlighetsförändringar, missbildade barn. Och tidigare idag läste jag ett skakande reportage av John Pilger ("America's second war in Indochina", *New Statesman* 1/8-80). Det handlar om Kampuchea och den amerikanska hjälpen till Pol Pot, det handlar om Kampuchea Emergency Group (KEG) i Thailand ett påfund av Kissingers efterträdare Brezinski. Dess "flyktingkoordinator" jobbade tidigare på USA-ambassaden i Saigon. Han säger bl a: "Jag känner att vad vi gör här är en riktig fortsättning på vårt krig i Vietnam. Jag tycker det är riktigt för Amerika att komma ihåg sina förpliktelser i denna del av världen... och det kommer att bli en ökad amerikansk inblandning i Sydostasien under 80-talet".

Många minnen får nytt liv. Raseriet börjar vakna. Det verkar inte finnas något större utrymme för att diskutera uttrycket "kritisk solidaritet". Vad är det?

Första gången jag stötte på uttrycket var i en artikel av Lasse och Lisa Berg i *Expressen* (25/2-79), alltså mitt under den kinesiska invasionen av Vietnam. Redan från början reagerade jag starkt mot uttrycket – vad var det nu plötsligt för fel

på den gamla vanliga solidariteten? Nog var det väl möjligt att inom solidaritetens ram vara kritisk vid behov?

Ett eko från tidigt sjuttital

Så kändes det då. Och så tycker jag fortfarande. För mig finns det ingen motsättning mellan "kritisk" och "solidarisk". Inte ens under bedrövliga förhållanden då socialistiska länder krigar mot varandra behöver "solidaritet" en förstärkande eller avgränsande bestämning. Antingen är man solidarisk eller också är man det inte. Kan man exempelvis vara "lagom kritiskt solidarisk"? Ja, det verkar vara möjligt, teoretiskt sett i varje fall med tanke på hur diskussionen utvecklats från den 17 februari 1979 och till Afghanistan. De varmaste anhängarna till den "kritiska solidariteten" har sökt anpassa verkligheten till teorin. De tycks mena ungefär som så: mot Sovjet skall man vara kritisk, mot Vietnam skall man vara kritiskt solidarisk och med det kinesiska folket kan man vara solidarisk.

Ursprunget till den här debatten är delvis att söka i den kursändring som DFFG gjorde i början av 70-talet. Då blev Sovjet huvudfienden till all världens folk, inte som tidigare USA. Och efter den kursändringen gällde det inte längre att stödja Vietnam på dess egna villkor. Det var ju Sovjet, menade DFFG, som bestämde villkoren för Vietnams kamp och därför måste vi i Sverige bestämma villkoren för den hjälp som Vietnam skulle få – i solidaritetens namn!

Ekon från den debatten återkom, menar jag, i Lasse och Lisa Bergs artikel. Uppsatset var kanske gott men någon arkimedisk tredje ståndpunkt hittade de inte. Argumentationen var mera kritisk mot vietnameserna och mera solidarisk med kineserna. Kunskapen och känslan gick isär, för att referera till Ronny Ambjörnsson.

Så kom då Afghanistan. Lasse och Lisa Berg återvände från en resa till Indien och undrade i en artikel i *Expressen* (16/2-80) varför det var så tygt i svenska massmedia om Afghanistan. Den frågan togs som utgångspunkt för ett upprop – "Sovjet ut ur Afghanistan!". Sedan utbröt en diskussion som mest handlade om Birgitta Trotzig vägran att skriva på uppropet:

"Hur riktig en sak än kan vara, blir i praktiken – har jag med tiden funnit – ett upprop på något vis den grupps tillhörighet som har initierat det. Och jag vill inte höra till FIB-K/Gnistsans möblemang".

Birgitta Trotzig gjorde ett bra försök att formulera ett slags tredje ståndpunkt. Men raskt fick hon ordentligt på moppe av SKPare och företrädare för den "kritiska solidariteten". Och då om inte förr stod det fullständigt klart: den "kritiska solidariteten" var en omöjlighet. Den gjorde anspråk på att "tala klarspråk" men ställde naiva frågor av typen "var-

kommentar 8/1980